

Sprawozdanie z konferencji „Ochrona zwierząt – aspekty prawne i środowiskowe”, Lublin, 17 października 2025 r.

17 października 2025 r. w Lublinie odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa pt. „Ochrona zwierząt – aspekty prawne i środowiskowe”, zorganizowana przez Katedrę Prawa Administracyjnego i Nauki o Administracji Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie oraz Katedrę Publicznego Prawa Gospodarczego Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, we współpracy z Fundacją Inicjatyw Akademickich. Konferencja stanowiła czwartą odsłonę cyklu „Prawna ochrona zwierząt” (POZ), zainicjowanego w 2019 r., którego celem jest zarówno popularyzacja wiedzy naukowej, jak i stymulowanie odpowiednich praktyk administracyjnych oraz zmian legislacyjnych w zakresie ochrony zwierząt. Zakres tematyczny konferencji obejmował problematykę prawną i etyczną statusu zwierząt, dobrostanu zwierząt wykorzystywanych w doświadczeniach naukowych, ochrony zwierząt dzikich i towarzyszących, a także zagadnienia związane z dobrostanem zwierząt gospodarskich. Za organizację i prawidłowy przebieg konferencji odpowiedzialni byli dr Emil Kruk (UMCS) oraz dr hab. Anna Haładyj, prof. KUL. Konferencja objęta została honorowym patronatem Krajowej Komisji Etycznej do Spraw Doświadczeń na Zwierzętach, Okręgowej Izby Radców Prawnych w Lublinie, Dyrektora Zespołu Lubelskich Parków Krajobrazowych – Pawła Łapińskiego, Stowarzyszenia Otwarte Klatki, Stowarzyszenia Prawnicy na Rzecz Zwierząt oraz Uniwersyteckiej Sieci Prawa Zrównoważonego Rozwoju. Sponsorem konferencji była firma Łukasik Wiesław Lub-Eko-Plus. W obradach uczestniczyło około 140 osób, wśród których znaleźli się przedstawiciele środowisk akademickich, praktyki prawniczej, administracji publicznej, organizacji pozarządowych oraz eksperci z zakresu nauk przyrodniczych i weterynaryjnych.

Uroczystego otwarcia konferencji dokonali: dr hab. Jarosław Kostrubiec, prof. UMCS (Dziekan WPiA UMCS), dr hab. Kamil Sikora, prof. UMCS (Prodziekan WPiA UMCS), prof. dr hab. Jerzy Stelmasiak (Kierownik Katedry Prawa Administracyjnego i Nauki o Administracji WPiA UMCS), dr hab. Anna Haładyj, prof. KUL (Katedra Publicznego Prawa Gospodarczego WPPKiA KUL) oraz dyr. Paweł Łapiński (Zespół Lubelskich Parków Krajobrazowych). Podczas konferencji wygłoszono 31 referatów oraz zaprezentowano pięć posterów. Przewidziane w programie konferencji wystąpienia zostały podzielone na pięć części (sesja otwierająca i cztery panele tematyczne), po których następowała dyskusja. Funkcję moderatorów poszczególnych części sprawowali: prof. dr hab. Jerzy Stelmasiak, dr hab. Anna Haładyj, prof. KUL, dr hab. Radosław Kowalski, prof. inst. (Przewodniczący Krajowej Komisji Etycznej do Spraw Doświadczeń na Zwierzętach), dr Michał Rudy (UMK) oraz mgr Kinga Welz (UMCS).

Prezentacje inauguracyjne ukazały szerokie spektrum problemów teoretycznych i praktycznych. Dr Michał Rudy (UMK) przedstawił koncepcję One Health jako ramę integrującą polityki zdrowotne, dobrostanowe i środowiskowe, wskazując na konieczność międzysektorowej koordynacji oraz rozwoju wspólnych wskaźników oceny polityk. Dr hab. Wojciech Mojski, prof. UMCS omówił problematykę proporcjonalności ochrony zwierząt w państwie konstytucyjnym, akcentując trudności w balansowaniu dóbr konstytucyjnych, takich jak wolność gospodarcza i ochrona środowiska. Dr hab.

Dorota Probuscka, prof. UKEN w referacie poświęconym dereifikacji statusu zwierząt w prawie pozytywnym postawiła pytania o konieczność przypisania zwierzętom podmiotowości prawnej. Prof. dr hab. Marek Michalski (UKSW) w swoim wystąpieniu przedstawił perspektywę historyczno-porównawczą, łączącą refleksję nad niewolnictwem ze współczesnym dyskursem na temat praw zwierząt. Dyrektor Paweł Łapiński omówił zadania prowadzone przez Zespół Lubelskich Parków Krajobrazowych obejmujące kluczowe gatunki występujące na terenie województwa lubelskiego, tj. żołą, wodniczkę, puszczyka uralskiego, puszczyka wyczańskiego, bociana białego, żółwia błotnego, chomika europejskiego oraz konia biłgorajskiego. Z kolei r.pr. Małgorzata Kubik (UO) poruszyła problem kolizji między ochroną niematerialnego dziedzictwa kulturowego a zakazem okrutnych praktyk w stosunku do zwierząt, postulując dynamiczne rozumienie tradycji i jej dostosowanie do wymogów humanitaryzmu.

Panel pierwszy w całości poświęcony był problematyce ochrony zwierząt wykorzystywanych do celów naukowych lub edukacyjnych. Wygłoszone w tej części referaty obejmowały aspekty historyczne, organizacyjne i proceduralne, ze szczególnym uwzględnieniem aktualnych uwarunkowań prawnych przedmiotowej działalności, roli komisji etycznych do spraw doświadczeń na zwierzętach oraz praktycznych rozwiązaniach minimalizujących cierpienie zwierząt. Dr Paweł Pasięka (SGGW) dokonał przeglądu regulacji dotyczących doświadczeń z udziałem zwierząt obowiązujących w okresie międzywojennym, a r.pr. Magdalena Akolińska (KKE) zaprezentowała aktualne podstawy prawne dotyczące planowania i wykonywania doświadczeń, w tym zasadę zastąpienia, ograniczenia i udoskonalenia (zasada 3R: replacement, reduction, refinement). Wystąpienie dr. Damiana Kaczana (UMK) poświęcone było formalnym i materialnym przesłankom legalności badań klinicznych weterynaryjnych w kontekście ochrony zwierząt, na których tego rodzaju badania są prowadzone. Dr Olga Gewartowska (KKE/MiBMiK) przedstawiła problematykę dobrostanu zwierząt doświadczalnych z perspektywy naukowca, akcentując związek między dobrostanem a rzetelnością wyników badań. Referat lic. Zofii Pawelskiej (KKE) poświęcony adopcjom zwierząt laboratoryjnych ukazał tę praktykę jako element etycznego doskonalenia badań, który równocześnie buduje zaufanie społecznego otoczenia nauki. Dr Andrzej Dzikowski (SGGW/II LKE w Warszawie) przedstawił kompetencje i rolę lekarzy weterynarii (w tym powiatowych lekarzy weterynarii, lekarzy weterynarii pracujących w ośrodkach użytkowników, lekarzy weterynarii – naukowców wykonujących badania na zwierzętach, a także samorządu lekarsko-weterynaryjnego) w wykorzystywaniu zwierząt do celów naukowych lub edukacyjnych. Zgodnie z programem konferencji kolejną prelegentką miała być dr Małgorzata Bruczyńska (PIW w Piasecznie), która miała przedstawić referat *Lekarz weterynarii jako biegły sądowy – wyzwania i dylematy*, ale nie mogła uczestniczyć w spotkaniu. Jak wynika z przesłanego organizatorom abstraktu, zasadniczym celem wystąpienia miało być przedstawienie najczęstszych problemów napotykaných przez lekarzy weterynarii w roli biegłych sądowych, poparte przykładami z praktyki.

Panel drugi poświęcony był wyzwaniom prawnym i ekologicznym dotyczącym zwierząt dzikich. Wygłoszone w tej części referaty wskazywały na konieczność znalezienia równowagi między ochroną gatunków a potrzebami gospodarowania łowieckiego i rolnego. Dr hab. Zuzanna Benincasa, prof. UW zaprezentowała analizę postaw rzymskich wobec dzikich zwierząt, co posłużyło do refleksji nad

trwałością pewnych wzorców kulturowych w odniesieniu do prawnej regulacji relacji człowieka i przyrody. Studentka Izabela Walkiewicz (UW) podjęła problematykę uchwał o ograniczeniu populacji zwierząt w kontekście gospodarki łowieckiej, wskazując na wątpliwości interpretacyjne w stosowaniu art. 33a ustawy o ochronie zwierząt. Referat dr hab. Adama Habudy, prof. INP PAN, dotyczący połowu ryb metodą „no-kill”, położył nacisk na analizę zgodności tej praktyki z ustawą o ochronie zwierząt oraz przepisami o rybactwie śródlądowym. Autor zwrócił uwagę, że w świetle obowiązującego prawa połów „no-kill” może nie mieścić się w definicji „pozyskiwania” oraz rodzić pytania o ewentualne znęcanie się nad zwierzętami. Referat Bartłomieja Gorzkowskiego, kierownika Egzotarium działającego w ramach Schroniska dla Bezdomnych Zwierząt w Lublinie, opisał powstanie Lubelskiego Egzotarium (2008) i Fundacji Epicrates (2011) jako odpowiedź na rosnącą liczbę porzuconych zwierząt egzotycznych oraz na obowiązki gmin wynikające z art. 11 ust. 1 ustawy o ochronie zwierząt. Na podstawie kilkunastoletniego doświadczenia prelegent wskazał problemy praktyczne dotyczące tej grupy zwierząt: niejasne przepisy i dowolną ich interpretację, niekompetencję służb, uchylanie się gmin od obowiązków oraz projektowane zmiany prawne bez konsultacji z ekspertami. Dr inż. Weronika Maślanko (UP w Lublinie) przedstawiła *case study* dotyczące sytuacji chomika europejskiego w warunkach aglomeracji miejskiej. Autorka, na przykładzie Lublina, przedstawiła problem rzeczywistej skuteczności ochrony gatunku krytycznie zagrożonego wyginieciem, wskazując na zagrożenia wynikające z urbanizacji, fragmentacji siedlisk oraz niszczenia zielonych enklaw miejskich. Referat prof. dr hab. Elżbiety Zębek (UWM) dotyczył zagrożeń, jakie obce gatunki inwazyjne stanowią dla ekosystemów wodnych. Autorka omówiła aspekty prawne i ekologiczne problemu, wskazując regulacje unijne i krajowe oraz przedstawiając przykłady gatunków inwazyjnych wprowadzonych do zbiorników wodnych i działania zapobiegawcze w tym zakresie. Dr hab. Anna Haładyj, prof. KUL wygłosiła referat, w którym skupiła się na próbie opisu usług ekosystemowych (jako dyskusyjnej w doktrynie kategorii pojęciowej) w relacji do usług świadczonych przez zwierzęta. Wskazała podstawowe kategorie pojęciowe i postawiła tezę o braku kompleksowych rozwiązań chroniących realizację zwierzęcych usług ekosystemowych, takich jak usługi podstawowe, zaopatrzeniowe, regulacyjne (w tym siedliskowe) i kulturowe.

Panel trzeci dotyczył relacji człowiek–zwierzę domowe, w tym prawnych i społecznych aspektów odpowiedzialności opiekunów oraz wyzwań związanych z bezdomnością i pseudohodowlami. Dr Agnieszka Gruszczyńska (SWPS) przedstawiła wyniki badania znaczenia definicji zwierzęcia domowego w obecnym brzmieniu, praktykę jej stosowania, interpretacje zawarte w literaturze oraz analizę propozycji zmiany, która została zamieszczona w treści projektu obywatelskiego (X Kadencja Sejmu RP, druk nr 700) wraz z uwagami krytycznymi, sposób definiowania zwierzęcia domowego w prawie Unii Europejskiej, a także wnioski i postulaty *de lege ferenda* w przedmiotowym zakresie. Referat dr Małgorzaty Szalewskiej (UKW) dotyczył analizy instrumentów prawnych służących ochronie zwierząt domowych. Autorka zwróciła uwagę na specyficzną pozycję prawną zwierząt domowych, jako posiadających właściciela, która w jej ocenie stwarza wyjątkową przestrzeń ewolucji systemu prawnego w kierunku weryfikacji prawnorzeczowych podstaw statusu prawnego zwierząt. Referat mgr Izabeli Kadłuckiej (KKE/Fundacja Ochrony Zwierząt

i Środowiska „Lex Nova”) dotyczył zależności między dobrostanem psów a bezpieczeństwem ludzi. Prelegentka, na podstawie autorskiego raportu o pogryzieniach w latach 2019–2024, wskazała na rosnącą skalę zjawiska oraz potrzebę zmian w prawie i jego skuteczniejszego egzekwowania. Referat studentki Katarzyny Wielgus (UMK) dotyczył wpływu mody na rasy psów na ich dobrostan. Autorka wskazała, że wzrost popularności określonych ras sprzyja rozwojowi pseudohodowli działających w luce prawnej, co prowadzi do cierpienia zwierząt i pogorszenia ich zdrowia. Celem referatu mgr. Antoniego Łukasiaka (UW/Stowarzyszenie Animal Support) było ukazanie *animal hoarding* (tj. patologicznego zbieractwa zwierząt) jako złożonego zjawiska na styku prawa karnego, psychiatrii, ochrony zwierząt i bezpieczeństwa publicznego, które wymaga interdyscyplinarnego podejścia – zarówno na poziomie diagnozy, jak i praktycznych działań interwencyjnych. Jak wykazał Referent, z prowadzeniem tego rodzaju spraw wiążą się liczne problemy praktyczne związane nie tyle z lukami w przepisach prawa, ile przede wszystkim z wątpliwościami interpretacyjnymi w jego stosowaniu. Referat studentki Oliwii Krzesaj (UAM) dotyczył zjawiska przemocy wobec zwierząt jako elementu przemocy domowej. Autorka, odwołując się do badań krajowych i zagranicznych, podkreśliła związek między znęcaniem się nad zwierzętami a przemocą wobec ludzi oraz potrzebę uwzględnienia tej zależności w działaniach prewencyjnych i legislacyjnych. Panel ten jednoznacznie ukazał, że rozwiązania legislacyjne powinny równoważyć potrzebę zapewnienia dobrostanu zwierząt z poszanowaniem praw i bezpieczeństwa ludzi, a także potrzebę stworzenia rozwiązań systemowych przewidujących mechanizmy prewencyjne, edukacyjne i sankcjonujące naruszenia standardów opieki nad zwierzętami.

Panel czwarty poświęcony dobrostanowi zwierząt gospodarskich zawierał wystąpienia łączące refleksję etyczną z analizą instrumentów prawa rolnego i ochrony środowiska. Dr Bogna Wach (AJP) w wystąpieniu *Eutanazja u zwierząt – między etyką a prawem* omówiła zróżnicowane aspekty prawne i etyczne eutanazji zwierząt w zależności od ich kategorii i przeznaczenia. Zwróciła uwagę na konieczność zapewnienia odpowiednich, humanitarnych metod zakończenia życia zwierząt oraz na potrzebę oceny, czy obowiązujące przepisy unijne i krajowe w wystarczającym stopniu chronią ich dobrostan. Dr Justyna Zwolińska (SWPS) przedstawiła analizę relacji między dobrostanem zwierząt gospodarskich a wspólną polityką rolną UE, wskazując na występujące napięcia między celami ekonomicznymi, środowiskowymi i etycznymi. Zwróciła uwagę na rosnącą rolę oczekiwań społecznych oraz rynkowych mechanizmów kształtujących standardy dobrostanu, co może prowadzić do przesunięcia odpowiedzialności z instytucji publicznych na podmioty prywatne. Mgr Filip Prusik-Serbinowski (UKSW) dokonał analizy regulacji dotyczących kwalifikacji przedsiębiorców z zakresu chowu i hodowli zwierząt jako mogących znacząco oddziaływać na środowisko, ze szczególnym uwzględnieniem obowiązku przyjmowania maksymalnej obsady zwierząt. Wystąpienie obejmowało ocenę wpływu tych przepisów na proces inwestycyjno-budowlany oraz na uwzględnianie dobrostanu zwierząt w projektowaniu obiektów inwentarskich. R.pr. Małgorzata Sobaczyńska-Raczak (OIRP w Warszawie) omówiła rozwój ruchu społecznego na rzecz zakazu hodowli zwierząt futerkowych w Polsce oraz dotychczasowe inicjatywy legislacyjne w tym zakresie. Przedstawiła aktualny stan prac Nadzwyczajnej Komisji ds. Ochrony Zwierząt nad projektem ustawy zakazującej hodowli zwierząt na futra, zwracając uwagę na aspekty dobrostanowe,

środowiskowe i epidemiologiczne związane z tym typem produkcji. Mgr Jarosław Urbański (Zachodni Ośrodek Badań Społecznych i Ekonomicznych/Stowarzyszenie Otwarte Klatki) przedstawił analizę społecznych protestów przeciwko rozbudowie ferm przemysłowych, koncentrując się na przykładzie województwa lubelskiego. Wskazał na związek między intensyfikacją produkcji zwierzęcej a narastającym oporem lokalnych społeczności wobec negatywnych skutków środowiskowych, społecznych i etycznych tego zjawiska. Mgr Joanna Bajda (SWPS) zaprezentowała analizę szczególnych uprawnień organizacji społecznych działających na rzecz ochrony zwierząt w świetle ustawy o ochronie zwierząt. Porównała ich kompetencje z uprawnieniami innych organizacji trzeciego sektora, wskazując na znaczenie tych podmiotów w realizacji zadań publicznych i egzekwowaniu norm prawnych dotyczących ochrony zwierząt. Panel czwarty ukazał, że zagrożenia dobrostanu zwierząt gospodarskich wymagają równoległej interwencji na poziomie prawa, polityki rolnej i zarządzania strategicznego w przedsiębiorstwach rolno-produkcyjnych. Wskazano również na konieczność rozwijania narzędzi ekonomicznych i prawnych, sprzyjających internalizacji kosztów środowiskowych produkcji zwierzęcej.

W foyer odbyła się sesja posterowa, w trakcie której zaprezentowano szerokie spektrum badań empirycznych i aplikowanych. Postery dotyczyły m.in. udziału zwierząt laboratoryjnych w edukacji studentów kierunków biologiczno-przyrodniczych (dr inż. Marta Gajewska [SGGW w Warszawie], mgr inż. Norbert Gałka [SGGW w Warszawie]); charakterystyki dobrostanu kur w różnych systemach chowu (mgr Aleksandra Giza [PIWet-PIB w Puławach]); występowania leptospirozy u koni w Polsce w latach 2019–2023 (dr hab. Jacek Żmudski, prof. inst. PIWet-PIB w Puławach); wykorzystywania zwierząt transgenicznych w celu ksenotransplantacji (dr Dominika Tykwińska-Rutkowska [UG], dr Agnieszka Rabięga-Przyłęcka [UŁ], dr Agnieszka Wołoszyn-Cichocka [UMCS]); oraz analizę zewnętrznych kosztów środowiskowych produkcji zwierzęcej w systemie intensywnym (dr Emil Kruk [UMCS]). Autorzy posterów zwracali uwagę na potrzebę dokładnego pomiaru i kwantyfikacji problemów związanych z dobrom stanem i zdrowiem zwierząt oraz na potrzebę przekładania wyników badań na rekomendacje prawne i praktyki administracyjne. Dyskusje przy posterach ujawniły także potencjał współpracy między jednostkami badawczymi a organizacjami pozarządowymi i administracją lokalną, zwłaszcza w zakresie monitoringu zdrowia populacji zwierząt oraz działań edukacyjnych.

Konferencja „Ochrona zwierząt – aspekty prawne i środowiskowe” stanowiła kolejne, ważne ogniwo cyklu „Prawna ochrona zwierząt”, którego celem jest rozwijanie interdyscyplinarnej refleksji nad statusem prawnym, etycznym i środowiskowym zwierząt. Wystąpienia uczestników potwierdziły, że skuteczna ochrona zwierząt wymaga integracji różnych perspektyw – prawnej, filozoficznej, biologicznej i społecznej – oraz że współczesne wyzwania w tej dziedzinie mają charakter systemowy. Dyskusje wskazały, że potrzebne jest zarówno doskonalenie przepisów prawa, jak i zmiana świadomości społecznej, w tym postrzegania zwierząt jako istot czujących, a nie zasobów czy elementów produkcji. Podkreślono, iż proces dereifikacji zwierząt i uznanie ich podmiotowości prawnej stanowi jedno z kluczowych wyzwań dla nauk prawnych i etyki. W wystąpieniach wielokrotnie powracano do problemu proporcjonalności między ochroną zwierząt a wolnościami konstytucyjnymi, wskazując, że państwo konstytucyjne powinno poszukiwać równowagi między interesem

publicznym a obowiązkiem humanitarnego traktowania zwierząt. Wiele referatów unaocznilo także niedostatki obowiązujących regulacji, zwłaszcza dotyczących doświadczeń na zwierzętach, ochrony gatunków dzikich, eutanazji czy dobrostanu zwierząt gospodarskich. Znaczną część obrad poświęcono roli człowieka w kształtowaniu relacji ze zwierzętami – zarówno w kontekście naukowym, gospodarczym, jak i społecznym. Referaty dotyczące zwierząt doświadczalnych wskazywały na potrzebę dalszego rozwijania standardów etycznych, wdrażania zasady 3R oraz zwiększania transparentności badań naukowych. W obszarze ochrony zwierząt dzikich i ich siedlisk zaakcentowano konieczność skuteczniejszej implementacji prawa unijnego, zwłaszcza w zakresie zwalczania gatunków inwazyjnych, ochrony siedlisk i utrzymania integralności ekosystemów. W odniesieniu do zwierząt towarzyszących zwrócono uwagę na potrzebę redefinicji pojęć prawnych, poprawy systemu nadzoru nad hodowlami, a także na problem przemocy wobec zwierząt jako zjawiska powiązanego z przemocą domową. Szczególnie ważnym wątkiem konferencji była problematyka dobrostanu zwierząt gospodarskich i ich miejsca w polityce rolnej Unii Europejskiej. Uczestnicy wskazywali na konflikt pomiędzy wartościami ekonomicznymi a etycznymi, na znaczenie społecznej kontroli nad procesami produkcji oraz na rosnącą rolę ruchów obywatelskich w kształtowaniu polityki publicznych. Dyskutowano także nad rolą organizacji społecznych w egzekwowaniu przepisów o ochronie zwierząt oraz nad potrzebą wzmocnienia ich pozycji prawnej. W tym kontekście zwrócono uwagę, że organizacje trzeciego sektora pełnią funkcję pomostową między społeczeństwem obywatelskim a organami władzy, co ma istotne znaczenie dla realizacji celów zrównoważonego rozwoju i budowania kultury prawnej opartej na empatii. Wystąpienia prelegentów i towarzyszące im dyskusje dowiodły, że ochrona zwierząt nie jest już wyłącznie domeną szeroko rozumianego prawa ochrony środowiska, lecz staje się integralnym elementem współczesnej refleksji nad aksjologią prawa, polityką publiczną i etyką odpowiedzialności. Uczestnicy podkreślili konieczność dalszej harmonizacji prawa krajowego z prawem Unii Europejskiej, wzmocnienia standardów dobrostanu zwierząt oraz zwiększenia skuteczności egzekwowania obowiązujących przepisów. Zwieńczeniem obrad było sformułowanie postulatu kontynuacji cyklu konferencji „Prawna ochrona zwierząt” jako stałego forum wymiany myśli, doświadczeń i wyników badań. Wobec dynamicznie zmieniających się wyzwań – takich jak transformacja systemu rolnego, rozwój biotechnologii, kryzys klimatyczny czy rosnące oczekiwania społeczne – potrzeba dalszej dyskusji nad miejscem zwierząt w porządku prawnym, gospodarczym i moralnym staje się szczególnie aktualna. Kontynuowanie tej inicjatywy naukowej pozwoli nie tylko na pogłębianie refleksji teoretycznej, ale także na inspirowanie praktycznych zmian legislacyjnych i instytucjonalnych, prowadzących do realnego wzmocnienia prawnej i etycznej ochrony zwierząt. Kolejna konferencja z cyklu „Prawna ochrona zwierząt” zaplanowana została na październik 2027 r.

*Emil Kruk**

<https://doi.org/10.14746/spp.2025.4.52.13>

* Maria Curie-Skłodowska University in Lublin, Poland | Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Polska, <https://orcid.org/0000-0002-7954-0303>, e-mail: emil.kruk@mail.umcs.pl.